

17.6.2009

Dnro 14/040/2008

Kansanopistojen ylläpitäjät
Suomen Kansanopistoyhdistys ry
Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL ry
Förbundet för arbetar- och medborgarinstitut i Svenskfinland FAMI r.f.
Kesäyliopistot ry
Urheiluopistojen yhdistys ry
Bildningsforum
Setlementtiliitto
Suomen Kuntaliitto
Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö

Vapaan sivistystyön ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen kehittäminen 2009–2012

Valtioneuvosto sisällytti 5.12.2007 hyväksymäänsä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan päätöksen vapaan sivistystyön tehtäviä, lainsäädäntöä, rahoitusjärjestelmää, oppilaitosrakennetta ja ohjausta koskevan ja vuoteen 2012 ulottuvan kehittämisohjelman valmistelusta. Opetusministeriön asetti 1.2.2008 valmisteluryhmän laatimaan ehdotusta kehittämisohjelmaksi. Virkamiespohjaisen valmisteluryhmän tukena on toiminut vapaan sivistystyön oppilaitosryhmiä ja toimijoita edustava YTR.

Vapaan sivistystyön kehittämisohjelman valmistelu ja rakenne

Valmisteluryhmän ehdotukset sisältävä loppuraportti julkistettiin maaliskuussa (OPM 2009:12). Loppuraportista on järjestetty laaja lausuntokierros ja sitä on käsitelty sivistyspoliittista ministeriryhmässä 16.4.2009. Loppuraportti ja lausunnot ovat saatavilla opetusministeriön verkkosivulla osoitteessa www.minedu.fi => koulutus => aikuiskoulutus ja vapaa sivistystyö.

Kehittämisohjelman valmisteluryhmän ehdotuksia on otettu huomioon opetusministeriön vuoden 2010 talousarvioesityksen valmistelussa. Opetusministeriön 18.5.2009 valtiovarainministeriölle toimittama budjettiesitys on julkinen 31.7.2009, jolloin se on luettavissa ministeriön verkkosivulla. Mm. aikuiskoulutusrahoitusta koskevat ratkaisut tehdään kuitenkin vasta hallituksen budjettiriihessä elokuun lopulla. Hallituksen esitys vuoden 2010 valtion talousarvioksi sekä siihen liittyvät budjettilait annetaan eduskunnalle 15.9.2009.

Ehdotukset vapaan sivistystyön kehittämisohjelmasta vuosille 2009-2012 sisältyvät valmisteluryhmän em. loppuraportin lukuun 4 ja niiden toimeenpanoa koskeva suunnitelma lukuun 5. Ehdotukset jakautuvat toimeksiannon perusteella 1) vapaan sivistystyön tehtäviä ja lainsäädännön uudistamistarpeita koskeviin ehdotuksiin, 2) rahoitusjärjestelmän uudistamista koskeviin ehdotuksiin, 3) oppilaitos- ja ylläpitäjärakenteen keittämistä koskeviin ehdotuksiin sekä 4) laatua ja vaikuttavuutta parantaviin toimenpiteisiin. Valmisteluryhmä on loppuraportin luvussa 5 havainnollistanut lainsäädäntöä, rahoitusjärjestelmää ja rake-ohjelmaa koskevia ehdotuksiaan niin, että ne antaisivat hyvän pohjan lausuntokierrokselle ja jatkotoimia koskevalle päätöksenteolle.

Valmisteluryhmän ehdotusten pohjalta kehittämisohjelmasta on laadittu liitteenä oleva toimeenpanosuunnitelma, jonka viimeistelyssä on otettu huomioon vapaan sivistystyön yhteistyöryhmän kokouksessa 29.5.2009 esille tulleita näkemyksiä.

Työryhmän ehdotukset

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia on kaikkiaan 339: kansalaisopistoja 206 (kunnallisia ja kuntien yhteisomisteisiä 180 ja yksityisessä omistuksessa 26), kansanopistoja 88, kesäyliopistoja 20, opintokeskuksia 11 ja liikunnan koulutuskeskuksia 14, joista 11 valtakunnallisia ja 3 alueellisia. Kansalaisopistot ovat pääosin kuntien tai kuntien yhteenliittymien omistuksessa. Muiden osalta ylläpitäjäpohja on pääasiassa yksityinen. Yli puolella kansanopistoista ylläpitäjällä on uskonnollinen tai poliittinen arvopohja. Opintokeskusten ylläpitäjistä yli puolet on lähellä poliittisia puolueita.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten rakenteessa ei kansalaisopistoja lukuun ottamatta ole tapahtunut merkittäviä muutoksia 20–30 vuoden aikana. Muilla koulutuksen sektoreilla on toteutettu ja toteutumassa mittavia rakenteellisen kehittämisen prosesseja, joista vapaan sivistystyön kannalta keskeisimmät ovat ammattiopistostrategia ja korkeakoululaitoksen rakenteellinen kehittäminen. Vapaan sivistystyön eri oppilaitosryhmien osalta rakenteellisen kehittämisen sekä alueellisen ja muun yhteistyön tarpeet vaihtelevat.

Kehittämisohjelman valmisteluryhmän näkemyksen mukaan on tarpeen valmistella osana vst-kehittämisohjelmaa myös vapaan sivistystyön rakenteellisen kehittämisen ohjelma yhteistyössä eri oppilaitosmuotoja edustavien järjestöjen, ylläpitäjien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa. Samalla vahvistetaan myös alueellista yhteistyötä sekä vapaan sivistystyön oppilaitosmuotojen ja oppilaitosten kesken että ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen suuntaan.

Valmisteluryhmä on loppuraportissaan esittänyt, että vapaan sivistystyön rakenteellisen kehittämisen ohjelma valmisteltaisiin ja toteutettaisiin asteittain vuosina 2009–2012 yhteistyössä opetusministeriön, vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotoja ja ylläpitäjiä edustavien järjestöjen kanssa. Rakenteellista kehittämistä tuetaan myös vapaan sivistystyön lakiin sisällytettäväksi ehdotetulla yhteistyövelvoitteella. Oppilaitosten ylläpitämislupien uudistamisen valmistelu yhteensovitetaan tarkoituksenmukaisella tavalla rake-prosessin etenemiseen.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista

Rakenteellisen kehittämisen ohjelma on tarkoitus toteuttaa vuorovaikutteisena prosessina vuosina 2009-2012. Sen tavoitteena on kehittää ylläpitäjä- ja oppilaitosrakennetta niin, että vapaa sivistystyö pystyy vastaamaan kasvaviin ja uudistuviin tehtäviin myös jatkossa. Rakenteellisen kehittämisen ja alueellisen yhteistyön vahvistamisen lähtökohtana on vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotojen ja ylläpitäjien omien pyrkimysten huomioonottaminen sekä tältä pohjalta syntyvien aloitteiden ja yhteistyösuunnitelmien tukeminen.

Opetusministeriö katsoo, että vapaan sivistystyön ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen kehittämistarpeet koskevat konkreettisimmin kansanopistoja. Tästä syystä ministeriö suuntaa rakenteellisen kehittämisohjelman ensimmäisen vaiheen tähän oppilaitosryhmään. Tässä tarkoituksessa opetusministeriö pyytää kansanopistojen ylläpitäjiä yhteistyössä Suomen Kansanopistoyhdistyksen kanssa laatimaan tilannekatsaukset

- 1) ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen nykyisestä tilasta,
- 2) vapaan sivistystyön tehtävien ja kysynnän sekä toimintaympäristön muutoksen kannalta tarpeellisista rakenteen kehittämistarpeista,
- 3) vapaan sivistystyön osuudesta oppilaitoksen toiminnassa ja rahoituksessa ja suunnitelmista ministeriön 2.4.2009 ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamista koskevien suositusten johdosta sekä
- 4) meneillään ja vireillä olevista rakenteellista kehittämistä ja yhteistyötä koskevista suunnitelmista sekä niistä saaduista kokemuksista.

Kansanopistojen ylläpitäjiä pyydetään toimittamaan katsaukset opetusministeriöön 30.10.2009 mennessä. Ylläpitäjiä pyydetään hyödyntämään katsausten valmistelussa ja niiden koordinoinnissa tarkoituksenmukaisella tavalla Suomen Kansanopistoyhdistyksen osaamista ja resursseja. Opetusministeriö valmistelee katsausten pohjalta kansanopistojen ylläpitäjille palautteen ja suositukset seuraavan vaiheen toimenpiteistä 31.1.2010 mennessä ja osoittaa jatkotoimenpiteisiin avustustyyppistä rahoitusta vuoden 2010 valtion talousarvion puitteissa.

Muiden oppilaitosryhmien osalta rakenteellisen kehittämisen tarpeet eivät ole samalla tavalla ajankohtaisia. Esimerkiksi kansalaisopistojen ylläpitäjä- ja rakenteessa on tapahtunut monia muutoksia, joita kunta- ja palvelurakennemuutos on vauhdittanut. Liikunnan koulutuskeskukset ovat tarkastelleet rakenteellisen kehittämisen tarpeita osana koulutuksen ja verkostoyhteistyön strategiavalmistelua.

Jotta vapaan sivistystyön rakenteellisen kehittämisen tilasta ja suunnitelmista saataisiin kokonaiskuva, opetusministeriö pyytää myös kansalaisopistoja, kesäyliopistoja ja liikunnan koulutuskeskuksia ja niiden ylläpitäjiä edustavia valtakunnallisia järjestöjä laatimaan po. oppilaitosryhmiä koskevat tilannekatsaukset. Katsaukset tulee laatia yhteistyössä oppilaitosten ylläpitäjien kanssa ja niiden tulee sisältää

- 1) lyhyt analyysi tähän mennessä toteutetuista rakenteellisen kehittämisen toimista,
- 2) arvio niiden vaikutuksista vapaan sivistystyön voimavaroihin ja keskeisten tavoitteiden toteutumiseen sekä
- 3) yhteenveto suunnitteilla olevista rakenteellisen kehittämisen toimenpiteistä vuosille 2009–2012.

Kansalaisopistoja koskevassa katsauksessa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti ylläpitäjärakenteen kehityksen vaikutuksiin opetuksen tarjontaan ja alueelliseen saavutettavuuteen, kansalaisopistojen asemaan osana kunnallisia sivistyspalveluja ja yksityisten opistojen asemaan. Kesäyliopistoja koskevassa katsauksessa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti alueelliseen yhteistyöhön ja työnjakoon muiden vapaan sivistystyön ja aikuisoppilaitosten kanssa sekä avoimen korkeakouluopetuksen järjestämismahdollisuuksiin ja muuhun korkeakoulu-yhteistyöhön. Liikunnan koulutuskeskuksia koskevassa katsauksessa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti urheiluopistojen koulutusta ja verkostoyhteistyötä koskevien linjausten sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamissuositusten ja vapaan sivistystyön kehittämisohjelman tavoitteiden yhteensovittamiseen. Nämä katsaukset pyydetään toimittamaan opetusministeriöön 30.11.2009 mennessä.

Opetusministeriö osoittaa vapaan sivistystyön valtakunnallisille järjestöille vuoden 2009 valtion talousarvioon sisältyvistä aikuiskoulutuksen kehittämismäärärahoista kertaluonteisesti avustusmuotoista tukea rakenteellisen kehittämisohjelman tilannekatsauksien valmistelusta aiheutuviin voimavaratarpeisiin.

Lisätietoja: ylitarkastaja Kirsi Lähde (kirsi.lahde@minedu.fi), opetusneuvos Arja Mäkeläinen (arja.makelainen@minedu.fi), kulttuuriasianneuvos Mirja Virtala (mirja.virtala@minedu.fi).

Opetusministeri

Henna Virkkunen

Johtaja

Marita Savola

TIEDOKSI:

Opetushallitus

OPM/Kulttuuripolitiikan osasto

Kansalaisopistojen, kesäyliopistojen ja liikunnan koulutuskeskusten ylläpitäjät